

Muharrem Kesik, *At Üstünde Selçuklular: Türkiye Selçukluları'nda Ordu ve Savaş*, Timaş Yay., İstanbul 2011, 272 s.

Son iki yılda Selçuklu ordu sistemi hakkında iki yeni çalışma çıktı. Birincisi Erhan Göksu tarafından yapılan “*Selçuklularda Ordu*” adlı doktora çalışması 2010 yılında Türk Tarih Kurumu Yayınları arasında basıldı. Diğeri ise bu yazıda tanıtımı yapılacak Muharrem Kesik’in kaleme aldığı “*At Üstünde Selçuklular Türkiye Selçuklularında Ordu ve Savaş*” adlı eserdir. Selçuklu Tarihi üzerine son yıllarda yapılan çalışmaların artış göstermesi Osmanlı tarihinin yanında arka planda kalan Selçuklu tarihi açısından sevindiricidir.

Eserin önsöz kısmında, ülkemizde siyasi tarihin gölgesinde kalan ekonomi, kültür ve teşkilat konularının da aslında yazılması gerektiği son dönemlerde bu konulara ilginin duyulması ve bu doğrultuda eserlerin ortaya çıkması eksik kalan yanların tamamlanmaya doğru bir gidişatın olması yazar tarafından sevindirici bir olay olarak görülmektedir.

Giriş kısmında (s. 19-24) Türkiye Selçuklu Devleti’nin yaşadığı dönemde çağdaşı olan devletlerle başarılı bir şekilde mücadele ettiği; bu devletin ordu, savaş ve savaş gelenekleri hakkındaki bir eserin Türk ve Dünya savaş literatürüne katkı sağlayacağı yazar tarafından belirtilmektedir.

Eserin birinci bölümünde (s. 26-71) Türkiye Selçuklularından Ordu-Devlet ilişkisi, orduyu oluşturan unsurlar, daimi ordu, yardımcı kuvvetler, orduda emirler, atabegler, kumandanların sultana müdahalesi, kumandanların cezalandırılması, kumandanlar arasından rekabet ve sonuçları, ordunun düzeni, ordunun sayısı ve gücü, Türkiye Selçukluları paraları üzerinde savaşçı figürleri gibi konular yazar tarafından kaleme alınmıştır. Esir veya köle olarak hizmete alınan kimselerin aldıkları eğitim sonucunda yetenek ve kabiliyetlerine göre çeşitli devlet kademelerinde istihdam edilmesi sonucu işleyen sisteme Gulam Sistemi denildiği belirtilmiş ve bu sistemin Türkiye Selçuklu Devleti’nden öncesi

hakkında detaylı bilgi verilerek devletteki işleyişi, Gulamların devlet sistemindeki yeri, başarıları üzerinde durulmuştur.

Eserin ikinci bölümü (s. 71- 102) Türkiye Selçuklu Devleti ordusunun savaşta kullandığı silahlara ayrılmıştır. Bu ana başlık altında silahlar, hafif silahlar, savunma silahları ve kuşatma silahları olarak belirtilmiştir. Yine silahların depolandığı ve muhafaza edildiği Zeredhâne ile savaşta önemli bir unsur olan atın eğitimi hakkında bilgi verilmiştir. Hafif birlikler tarafından ok ve yayın kullanımı ateşli silahlar çıkıncaya devam etmiştir. Selçukluları sayıca kendilerinden çok fazla olan ordulara karşı kazandıkları başarının uyguladıkları savaş taktiği ve okçulukta gösterdikleri maharetle saklı olduğu vurgulanmıştır. Selçuklu ok ve yayları hakkında bilgi veren yazar bu okların zıhları delegecek güce sahip olduğunu ortalama 250 ile 300 m. menzilde etkili olduklarını, ok ve yayın aynı zamanda Selçuklularda av sporunda kullanılan başlıca silah olduğu belirtilmiştir. Hafif silahlarda ok ve yaydan sonra kılıç, mızrak, gürz, balta, nacak ve hançer gelmektedir. Savunma silahlarında ise zırh, kalkan ve miğfer vardı. Yine bu bölümde at eğitimi ile ilgili kısım savaşta kazanılan başarının perde

arkasında görünmeyen unsurların katkılarını ortaya koymaktadır.

Eserin üçüncü bölümünde (103-112) Türkiye Selçuklularının savaşta kullandıkları savaş taktik ve hileleri başlığında ilgili konu hakkında bilgi verilmiştir. Savaş taktiklerinin başında sahte ric'at gelmektedir. Bu taktikte düz bir ovanın etrafındaki yüksek tepeler önceden bir kısım kuvvetlerin saklanması, düşmana az bir kuvvetle saldırıp bozguna uğramış gibi geri çekilip takip eden düşmanı merkezi kuvvetinden ayırarak pusuya düşürmek şeklindeydi. Su kaynaklarının imha edilmesi, mera ve ekinlerin yakılması, düşman ordusunda bulunan soydaşların kendi tarafına çağırılması, sahte mektup yazma ve daha birçok savaş taktiği bu bölümde anlatılmaktadır.

Eserin dördüncü bölümünde (s. 113-159) savaş öncesi, savaş esnası ve savaş sonrası uygulamaları açıklığa kavuşturulmuş barış zamanında yapılan işler hakkında bilgi verilmiştir. Savaş öncesi uygulamalarından bir tanesi casusluk faaliyetidir. Devlet adına çalışan casuslar, Sultan veya vezir tarafından atanırdı. Devlet adına çalışan bu casuslar kimliklerini saklamak için tüccar ve elçi kılığına girerlerdi.

Eserin beşinci bölümünde (s. 160-214) kuşatma savaşları, savunma savaşları, meydan savaşları, yıpratma-yıldırma ve ani saldırı anlatılmıştır. Kuşatma savaşlarında kuşatılan kale ve şehir eğer sulh yolu ile kaleyi teslim etmezse iki taraf arasında savaş başlar kan dökülürdü. Sulh yolunu kabul etmeyen kale ve şehir alındığında yani kılıç zoruyla alındığında içerdekilerin hiçbir can güveliği olmazdı. İçerdekiler cezalandırılırdı. Bu ceza kendilerine yapılan sulh teklifini kabul etmedikleri içindi. Türkiye Selçukluları sürekli kendilerinden sayıca üstün olan Bizans ve Haçlı ordularıyla mücadele ettikleri için meydan savaşlarını pek tercih etmemişlerdir. Bunun yerine yıpratma-yıldırma taktiğini kullanmışlardır. Piyer Lermite komutasındaki I. Haçlı ordusunu daha İznik'te iken Dragon Vadisinde Selçuklular tarafından pusuya düşürülmüş ani saldırılarla Haçlı ordusu yenilgiye uğratılmıştı.

Eserin altıncı ve son bölümünde (s. 215-246) Türkiye Selçuklu Devleti'nde donanmanın oluşumu, ilk donanma ve ilk denizcilik faaliyetleri, donanma komutanlarına verilen unvanlar

ve Selçuklularda tersane ve gemi yapımı gibi konulara yer verilmiştir. Selçuklu komutanlarından Ebû'l-Kâsım, Gemlik'in fethinden sonra burada savaş gemileri yapımına başlamış; fakat Bizanslılar bu faaliyetten rahatsız olmuş Gemlik'te kızakta olan gemileri yakmışlardır. 1207 yılında Antalya'nın fethi 1212'de Sinop'un fethi önemli ticari ve deniz üsleri Selçukluların eline geçti. 1221 yılında Alanya'nın fethinde Antalya'dan gelen deniz kuvvetlerinin kuşatmaya katılması Selçuklu denizciliğinin kısa sürede mesafe aldığını göstermektedir. Alanya'nın fethinden sonra burada inşası 1228'de tamamlanan tersane bir tersane yapıldı. Bunun ardından Selçuklular Akdeniz ve Karadeniz'de donanma meydana getirdiler. Karadeniz'de güçlenen donanma 1223 yılında Kırım'ın sahil şehri olan Suğdak'a sefer çıkmış, Suğdak'a asker çıkarmıştı.

Altı bölümden oluşan eser Selçuklu ordusu hakkında detaylı bilgiler vermektedir. Verilen bilginin yaşanmış olaylardan örneklerle desteklenmesi okuyucunun zihninde kalıcı bir etki bırakmaktadır.

Fırat BOZTAŞ*

* Araş. Gör., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü; firatboztas@hotmail.com.